

ומה שנקטה הגמ' 'בין השמשות' הוא לאו דוקא, אלא הכוונה שראייתה התחילה בסוף היום ונמשכה עד לאחר תחילת הלילה [ואילו 'בין השמשות' הוא ספק יום ספק לילה] (ראב"ן צ).

כהן המרצה בתמיד הותרה לו טומאת הטהרה או לא - האם התחדש דין טומאת הטהרה גם כלפי טומאת הכהן בקרבן ציבור, ועל אף שבלאו הכי יש היתר של 'טומאה בציבור', מכל מקום נפקא מינה אם צריך לחזור אחר כהן טהור, שסובר רב יוסף שטומאה דחווה בציבור, ומשום כך יש לחזור אחר כהן טהור, והסתפק האם נאמר כאן הדין הנוסף של טומאת הטהרה המתיר אפילו לכתחילה, ללא צורך לחזור אחר כהן טהור [שאינו לענין דיעבד, הקרבן כשר גם משום דין ההיתר של 'טומאה בציבור' על אף שנהגו שלא כדין ולא חידרו אחר כהן טהור (ראה תוס' יומא ז, א ד"ה דם)] (רש"י).

ויש שפירש, שהספק הוא לענין דיעבד, ובאופן שהיה שם כהן טהור ושחט כהן זה שנטמא בטומאת הטהרה, שלדעתם משום דין 'טומאה בציבור' הקרבן פסול בדיעבד באופן זה שלא חידרו אחר כהן טהור, והסתפק רב יוסף האם נאמר כאן דין טומאת הטהרה להיתר בדיעבד (חזו"א נזיר קלט, ג בדעת הרמב"ם, הסובר שטומאת הטהרה אינה מתירה לכתחילה).

אמר רבה קל וחומר וכו'. שקרבן פסח נחשב קרבן יחיד (רש"י), והיינו כאשר דנים על קרבנו של היחיד [וכפי שיבואר להלן בסמוך], אך כאשר דנים על כלל קרבנות הפסח של ישראל, הרי זה נחשב לקרבן ציבור, כיון שמקריבים אותו כל קהל עדת ישראל בכנופיא אחת (קהלות יעקב יומא ב, ב, ע"פ גמ' שם נא, א).

ומה במקום שלא הותרה לו טומאה ידועה - שלנזיר ולעושה פסח, לא הותרה טומאה ידועה (רש"י), שאם נטמא הנזיר בטומאת הגוף ידועה, אינו מביא את קרבנותיו, וכן אם מיעוט מעושי הפסח נטמאו בטומאת הגוף ידועה, נדחים הם לפסח שני, לפי שהם קרבן יחיד [אין היתר הכוונה לטומאת הכהן, שהרי כהן טמא מקריב קרבן פסח (באופנים שהתבאר לעיל עט, א ד"ה או שהיו)] (רש"י, ע"פ שולי הגליון; רבנו חננאל; מאירי). ויש שפירשו 'במקום שלא הותרה לו טומאה ידועה' היינו שבאופן שנטמאו הכהנים לאחר שרוב הציבור הקריבו את פסחיהם, אין הכהנים הטמאים מקריבים בטומאה אלא עבור רוב הציבור ולא עבור יחידים [וכעין זה בניזוי, שהוא קרבן יחיד, לא הותר לכהן להקריב קרבנו בטומאה] (מנחת שי א, יז, בדעת רש"י).

מקום שהותרה לו טומאה ידועה - שבקרבן ציבור מותר לכהן להקריב בטומאה כשאין שם כהנים טהורים (רש"י), או, שלציבור הותר להקריב קרבן פסח בטומאת הגוף, כאשר רובם טמאים (רבנו חננאל ומאירי).

בשני שלח, שראתה אתמול, וספק שמא תראה גם היום ותהיה טמאה למפרע בשעת שחיטת הפסח בטומאת 'זבה קטנה' [כדין הרואה יום או יומיים בימי זיבתה], או שמא לא תראה היום והוברר שהיתה טהורה בשעת שחיטת הפסח (ראה ח"ר אריה לייב ב, יג, שמה שכתב רש"י שאם תראה למחר תהיה זבה גדולה, זה רק בתורת הוכחה לכך שהטומאה היא למפרע, ראה שם ביאור הדברים).

רקסבר רבי יוסי מכאן ולהבא היא מטמאה, שלדעתו 'שומרת יום כנגד יום' שטבלה והיתה נקיה במשך קצת מהיום, אף שראתה לאחר מכן אינה נטמאת למפרע, בניגוד לדעת חכמים הסוברים שנטמאת למפרע (רש"י), שלדעת רבי יוסי נאמר כאן דין 'מקצת היום ככולו' (ראה רש"י להלן בסוגיא, ע"פ גמ' נזיר טו, ב), היינו שכל חלק מהיום יש לו חשיבות של יום שלם, ונחשב ששומרה יום בטהרה כנגד יום הטומאה [ומשום כך יתכן שאותו היום, מקצתו יחשב ליום טהור ומקצתו יחשב ליום טמא], אך לדעת חכמים, גדר 'מקצת היום ככולו' הוא שיש כח במקצת היום לקבוע את השם של היום כולו, ומשום כך לא יתכן שיום אחד מקצתו יחשב ליום טהור ומקצתו יחשב ליום טמא, וכיון שראתה בהמשך היום נטמאה למפרע (קובץ הערות יט, א ו-לט, ג).

מאי למפרע מדרבנן, וכיון שמהתורה הרי הם טהורים למפרע, אינם מביאים פסח שני (רש"י), שאין כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה בקום ועשה לומר לאדם להביא חולין לעזרה (ראה גמ' יבמות צ, א), ועל אף שאין שוחטים את הפסח על מי שבשעת השחיטה לא יוכל לאכול מזו ממנו [וכגון חולה וזקן (כמבואר להלן צא, א)], והרי הוברר למפרע שמשעת השחיטה לא היו ראויים מדרבנן לאכילת הפסח בגלל טומאתם, די בכך שמהתורה מותרים הם באכילת הפסח (ראה גליונות החזו"א על האחיצור נדפס שם ד, פה י"ד טו).

ולרבי יוסי וכו' למת בלבד למעוטי מאי, שדבריו של רבי חייא (לעיל פ, ב), שלא אמרו טומאת הטהרה אלא למת בלבד, הם מכלל ההלכה למשה מסיני שנאמרה בטומאת הטהרה, ולא יתכן שרבי יוסי יחלוק על כך, שלא מצינו שנפלה מחלוקת בהלכה למשה מסיני (צל"ח).

כגון שראתה כל שני בין השמשות - שלא היתה נקיה בתחילת הלילה אפילו שעה אחת, שאילו היתה נקיה בתחילת הלילה, הרי שעת הנקיות מועילה כדין 'מקצת היום ככולו', ולא היתה נטמאת למפרע לדעת רבי יוסי, שדין 'מקצת היום ככולו' נאמר גם על הלילה (רש"י), ומועילה ספירה בלילה, וכן נדה יכולה לבדוק בדיקות טהרה גם בלילה (נודע ביהודה קמא י"ד מו, מובא בפתחי תשובה י"ד קצו, ט, אך ראה בית שלמה י"ד ב, מא, וחזו"א י"ד צב, טו, ביאורים אחרים בדעת רש"י). ויש סוברים ש'מקצת היום ככולו' נאמר רק על היום ולא על הלילה, ולא מועילה ספירה בלילה (תוס' ד"ה א, וראה בדבריהם ביאור הסוגיא), וכן נדה אינה יכולה לבדוק בדיקות טהרה בלילה (ראה תוס' נדה סט, א ד"ה שבעה).